

Kvalitetsrapport

Värdegrund 2019

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning	3
2	Inledning.....	4
3	Omvärldsanalys	4
4	Resultat och analys	5
4.1	Miljö	5
4.1.1	Styrkor	5
4.1.2	Svagheter	6
4.2	Interaktion.....	7
4.2.1	Styrkor	7
4.2.2	Svagheter	8
4.3	Undervisning.....	9
4.3.1	Styrkor	9
4.3.2	Svagheter	10
5	Slutsats och utvecklingsområden	12
6	Frågor för fortsatt analys på din enhet.....	13
	Referenser.....	14

1 Sammanfattning

Denna rapport om värdegrunden i Borås stads förskolor visar att flertalet förskolor behöver utveckla tillgängligheten av material för barnen, framför allt för yngre barn. Hur barns inflytande blir till i den pedagogiska miljön är ett annat utvecklingsområde. Särskilt betonas vikten av att barn ges möjlighet att sätta ord på sitt inflytande och att inflytandet är dokumenterat. Lärmiljöerna behöver också ses över ur ett normkritiskt perspektiv. Vissa lärmiljöer anses vara mer i riskzonen än andra där kan kränkningar uppstå, utrymmen där pedagoger saknar insyn behöver säkerställas för att barnen ska uppleva förskolan som trygg.

Dialogen betonas som central både mellan pedagoger och mellan barn och pedagoger i värdegrundsarbetet. I beskrivningar av rektorer som rör barns reella inflytande lyfts dialoger med barnen och tillgänglig dokumentation som viktiga aspekter. Vikten av att vara en närvarande pedagog som vägleder barnen i leken betonas, även lekgrupper omnämns. Brist på utbildad personal lyfts som en svaghet och att personer utan adekvat utbildning behöver ges någon kortare utbildning i förhållningssätt och värdegrund. Barnhälsans utbildning i lågaffektiv bemötande anges som en bra utbildning för dessa personer. Flera rektorer skriver att de vill upprätta barnråd på förskolan för att ge barnen inflytande och möjlighet att påverka sin vardag dock bör förskolor generellt utveckla kunskap om barnråds syfte och innehåll i hur barnråd kan användas för att ge barn inflytande.

På förskolor där värdegrunden har varit ett prioriterat område är värdegrunden tydligare förankrad och konkretiserad. Både undervisning, interaktion och lärmiljöer har utvecklats enligt rektorers beskrivningar och utvärderingar. Barns delaktighet i planering av undervisningen omnämner någon har ökat när värdegrunden getts utrymme i utvecklingsorganisationen. Arbetet med att ha ett prioriterat område bidrar generellt till att lära om demokrati för barn, men det förutsätter dock att pedagoger bjuder in barnen till samtal där de uppmuntras uttrycka sin mening.

Vårdnadshavare behöver få kännedom om hur barn ges inflytande i förskolans verksamhet. Dokumentation kan vara ett sätt att synliggöra inflytande för både barn och vårdnadshavare. Om dokumentation har saknats för hur förskolan arbetar med värdegrund, till exempel hur barnen ges inflytande, blir svaren från klimatenkäten lägre på den enskilda förskolan. Rektorer har observerat att pedagoger som regelbundet dokumenterar på händelseloggen kring pågående undervisning visar på ett högre resultat i klimatenkäten på den enskilda förskolan. Även om vissa förskolor arbetat med till exempel barnkonventionen, men inte dokumenterat och följt processerna, är resultaten på klimatenkäten låga, dokumentation av undervisningen gör skillnad skriver flera rektorer.

2 Inledning

Borås Stads utvecklingsplan för förskolan innehåller sju utvecklingsområden och tar stöd i förskolans styrdokument. Utvecklingsområdet värdegrund är punkt ett i utvecklingsplanen.

Förskolan har i uppdrag att grundlägga och arbeta med de värden som vårt samhälle vilar på. Dessa värden är människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan könen samt solidaritet med svaga och utsatta (Lpfö 98:16). Kompetens i värdegrundsfrågor utvecklas utifrån forskning och beprövad erfarenhet i ett kollegialt lärande.

Denna kvalitetsrapport redogör för hur undervisningen inom värdegrund bedrivs på förskolorna i Borås Stad. Huvudman såväl som enhet ska enligt skollagen, kap 4, bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete utifrån målområden i förskolans läroplan.

Kvalitetsrapporten bygger på analyser av kvalitetsdialoger som skett mellan pedagoger och rektor samt mellan rektor och verksamhetschef. Kvalitetsdialogerna ingår i förvaltningens systematiska kvalitetsarbete. Empirin till rapporterna utgörs av förskolornas självskattning och rektorers analys av undervisningen kring värdegrund.

3 Omvärldsanalys

Läroplanen för förskolan (Skolverket, 2016, s. 6) anger att förskolan vilar på demokratis grund. Förskolan ska bidra till att barn utvecklar demokratiska kunskaper. Utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och samhällets demokratiska värderingar. Värdegrunden uttrycker det rådande etiska förhållningssätt som gäller. Barn ska genom praktisk tillämpning av normer och värden utveckla kunskaper för att verka i en demokrati. Vuxna ska agera goda demokratiska förebilder och bedriva en verksamhet som omsätter dessa värden.

Skolinspektionen (2018) lyfter fram att pedagoger har svårt att konkretisera värdegrundsuppdraget. Ofta sker samtal om och kring värdegrundsfrågor men pedagoger vet inte hur de ska omsätta frågorna i praktiken. I Skolinspektionens rapport omnämns pedagoger som förebilder. Rapporten beskriver att pedagoger är väl medvetna om sin betydelse för att barn ska utveckla kunskaper kring normer och värden och rektorer anger att bristen på adekvat utbildning gör att värdegrundsarbetet till viss del inte praktiseras på en del förskolor. Emilsson & Moqvist Lindberg (2016) poängterar att vuxnas förhållningssätt är avgörande för vilka värden som kommer till uttryck i förskolan. Förhållningssättet har även betydelse för hur barns motstånd bemöts.

Barns inflytande är komplext, inflytande i förskolan innebär mestadels att barn kan göra specifika val mellan aktiviteter och/eller material, inte att barn kan påverka sin vardag. Karlsson (2014) vill med sin forskning visa på hur barn praktiserar demokrati. Karlsson poängterar att barn praktiserar demokrati enligt en hierarkisk ordning det vill säga att den vuxne har makten. Barnen har lärt sig att agera utifrån vuxnas förväntningar och miljö, material och andra strukturer visar barnen vad som är möjligt att välja och att vuxna har stor makt i utbudet av material. Klara Dolk (2013) har forskat kring barns inflytande och hon understryker att barns motstånd mot regler och aktiviteter som vuxna bestämt kan vara ett tecken på att barn saknar inflytande i undervisningen. Barn som gör motstånd synliggör de normer som finns på en förskola.

Interaktionen mellan barn och vuxna är därför viktiga aspekter i arbetet med barns inflytande.

Biteus & Engholm (2017) skriver om tre komponenter som är beroende av varandra för att stimulera barns inflytande. Första och andra delen handlar om *en anpassad miljö* med *inspirerande material*, där materialet ska vara tillgängligt och anpassat utifrån barns behov och intressen. I tredje delen beskrivs en *medvetet närvarande pedagog* som observerar och agerar i barns lek för att på sikt utveckla den. En medvetet närvarande pedagog ställer didaktiska frågor till barnen för att stötta i leken.

4 Resultat och analys

Rapportens resultat och analys har bearbetats och analyserats mot begreppen miljö, interaktion och undervisning samt dess styrkor och svagheter. Rektorer har bedömt sina förskolor efter genomförd analys enligt fyra kategorier: fungerar inte alls/i liten grad, fungerar delvis, fungerar i hög grad och fungerar i mycket hög grad.

I empirin ingår kvalitetsdialoger med pedagoger, antingen avdelningsvis eller i grupper med en pedagog från varje avdelning. Några rektorer har observerat sina respektive förskolor som en del av sin empiri.

I slutet av detta avsnitt presenteras resultat från klimatundersökningen och inkomna anmälningar till huvudmannen gällande kränkande behandling. Ett utvecklingsområde inför genomförandet av klimatundersökningen 2018, var att öka svarsfrekvensen, vilket lyckades. Inför genomförandet 2019 arbetade förvaltningen för att behålla den höga svarsfrekvensen, vilket lyckades och svarsfrekvensen till och med ökade.

4.1 Miljö

Kategorin *miljö* visar huruvida och på vilket sätt värdegrundsarbetet bidrar till att en god stämning finns på förskolan och om barnen upplever förskolan som trygg. Materialets tillgänglighet för barnen undersöks också inom kategorin.

4.1.1 Styrkor

När det gäller tillgänglighet i barnens lärmiljö lyfts främst tillgängligheten till olika material och om materialet är synligt eller inte som en styrka. Mestadels är materialet synligt och anpassat utifrån barngruppens behov och intressen.

I klimatenkäten (2019) upplever 94,1 procent vårdnadshavare att barnen erbjuds en stimulerande miljö. Några rektorer skriver att den pedagogiska miljön visar vad barnen kan göra i den men inom samma förskola kan det variera mellan avdelningar hur den pedagogiska miljön tas tillvara. En del material synliggörs via bilder och en del finns tillgängliga i barnens höjd. Några rektorer beskriver att åldersindelade grupper underlättar förutsättningarna för att ha tillgängligt material för alla barn. På flertalet förskolor är det av betydelse vilket material som finns tillgängligt, till exempel är material för experiment inte tillgängligt för barnen, eftersom det kräver att en pedagog är med och stöttar. Samtal mellan pedagoger om den pedagogiska miljön bidrar till att hålla miljön föränderlig och utifrån barns intressen. Några rektorer beskriver att när de tillsammans med pedagogerna granskat förskolans miljöer har det bidragit till att utveckla och förändra miljöerna än mer för att öka barns inflytande i dem.

Äldre barn har mer varierat material tillgängligt än yngre. Anledningen är enligt några rektorer att yngre barn kan stoppa saker i munnen. Materialet på förskolan ses regelbundet över så att det överensstämmer med läroplanens intentioner och syfte.

Några rektorer lyfter att barnen numera har än mer tillgång till sina dokumentationer och det är en utveckling från tidigare år.

Vanligt förekommande material för att arbeta med värdegrundsfrågor är litteratur. Som exempel nämns ”Kompisböckerna” som är förankrade i barnkonventionen, ”Stopp min kropp” som är Rädda barnens material för arbete med barns integritet. Barnlitteratur som berör värdegrundsfrågor ur fler perspektiv finns både på förskolan och kan lånas via biblioteket. En del rektorer omnämner att förskolorna har dockor och annat material som visar på mångfald och olikheter. Bildstöd i lärmiljön nämns som ett bra sätt att synliggöra för barnen hur en dag ser ut och ger dem möjlighet att påverka sin dag.

4.1.2 Svagheter

Materials tillgänglighet lyfts som en brist, undantaget är äldre barns möjlighet att utöva inflytande. Framförallt lyfts svagheten i att yngre barn ges begränsad möjlighet att välja material. En anledning som nämns är att yngre barn stoppar saker i munnen. Några rektorer benämner att pedagoger har makten över vilket material som finns tillgängligt eller inte. En rektor anger till exempel att de anser att barn utvecklar sitt språk genom att barn får fråga efter ett visst material som inte finns tillgängligt. En annan rektor betonar att material som inte är tillgängligt för barnen, finns inte. Flera rektorer skriver att kollegiala samtal mellan pedagoger är viktiga för att utveckla lärmiljöerna. Rapporten från (2018) betonade att tillgänglighet som begrepp behövde konkretiseras eftersom begreppet tolkades på olika sätt av pedagoger. Särskilt när det gäller vilket material som är tillgängligt eller inte. Material som lyftes var digitala verktyg och material att experimentera med. Även i denna rapport lyfts tillgänglighet och vad det betyder. Rektorer skriver att tillgänglighet som begrepp fortfarande behöver diskuteras i arbetslagen då några rektorer ser att pedagoger har delade meningar om vad tillgänglighet står för.

En anledning till att lärmiljöerna inte är inspirerande och rika på material kan bero på den fysiska lokalen. Rektorer påtalar att pedagoger kan ha svårt att se en lokals möjligheter, istället betonas dess begränsningar. Rektorer skriver att deras roll blir extra betydelsefull för att utmana pedagogers tänkande kring hur de kan organisera lärmiljön oavsett lokalens utformning.

På ett flertal förskolor beskriver rektorer att material och lärmiljöer ses över ur ett normkritiskt perspektiv. Variationen av material behöver också utvecklas poängterar rektorer, till exempel behöver traditionellt material kompletteras med okodat material. Med okodat avses material som inte signalerar dess användning utan bjuder in barnen till större kreativitet och frihet i leken. Traditionellt material innebär att det signalerar dess användning.

Vissa lärmiljöer än andra anses vara mer i riskzonen för att kränkningar ska uppstå. Gården och inomhusmiljöer där pedagoger inte har full uppsikt omnämns som platser som behöver säkerställas för att barnen ska kunna uppleva förskolan som trygg.

När det gäller arbetet med barns inflytande för de yngsta beskriver rektorer att pedagoger önskar än mer kunskap om hur ett sådant arbete kan se ut. Ett resultat som även omnämns i tidigare rapport (2018). Framför allt betonas att pedagoger behöver sätta ord på när barn ges inflytande. Ett utvecklingsområde som kvarstår även i denna rapport. Karlsson (2014) skriver om vikten att tillsammans med barnen sätta ord på när de har inflytande för att de ska ges möjlighet att förstå begreppets innebörd.

Möjlighet att ta en paus för en ”social vila” framhåller några rektorer som ett utvecklingsområde inom kategorin miljö. Med social vila avses tillfälle under dagen att i miljön varva ner på egen hand i en lugn vrå eller ett rum.

4.2 Interaktion

Interaktion som kategori inbegriper hur pedagoger reflekterar systematiskt kring förhållningssätt, bemötande och olikheter i barngruppen. Pedagogers kunskap i att bedriva värdegrundsarbete betonas. Barns uppfattningar och erfarenheter kring solidaritet och alla människor lika värde utifrån de sju diskrimineringsgrunderna kategoriseras inom interaktion. Även pedagogers kunskap kring hur barn kan ges inflytande i undervisningen analyseras.

4.2.1 Styrkor

Under kategorin interaktion lyfts utbildning från barnhälsan kring Lågaffektivt bemötande som en styrka. Rektorer skriver att utbildningen medfört att pedagoger har ett mer nära samspel med barnen och modellens metoder gör skillnad för barnen när pedagoger agerar enligt modellen. Rektorer har observerat att metoden används under barnets hela dag. Generellt lyfts bearbetning av litteratur som betydelsefullt för interaktion mellan barn-pedagoger och barn-barn. Litteratur som betonas: ”Samarbete i förskolan” av Niss och Söderström och ”Professionell i förskolan” av Svedberg. Rektorerna poängterar att skickliga pedagoger tar till vara på kunskaperna som bearbetningen av litteraturen medfört. Rektorerna skriver även att personal som saknar adekvat utbildning borde ges någon form av kunskap kring förhållningssätt och utbildning i lågaffektivt bemötande.

Dialogen betonas som central för värdegrundsarbete både mellan pedagoger och mellan barn och pedagoger. I rektors beskrivningar som rör barns reella inflytande lyfts dialoger med barnen och tillgänglig dokumentation som viktiga aspekter för att öka interaktionen.

Pedagogers närvaro i barns lek är väsentligt för att stimulera barns trygghet och närvarande pedagoger som vägleder barnen är avgörande för ett levande värdegrundsarbete. Någon förskola använder sig av lekgrupper för att barnen ska ges möjlighet att finna nya kamrater och träna på samspel.

Ett tecken på god värdegrund som rektorer observerat, är tillfällen där barn hjälper varandra i rutinsituationer men även under lek. Barnen ges förtroende att försöka lösa konflikter sinsemellan och hämtar pedagoger om de inte kan reda ut det på egenhand. Det sker en respekt för barns lek när det finns ett tillåtande förhållningssätt mellan barn-barn och barn- pedagoger. Ovanstående skriver flertalet rektorer är tecken på ett förhållningssätt som genomsyras av värdegrund. Bemötandet till vårdnadshavare i förskolans vardag till exempel i tamburen är andra faktorer som omnämns som viktigt för i värdegrundsarbete.

Rektorer tar upp att de påbörjat ett arbete med aktiva åtgärder i förhållande till det systematiska kvalitetsarbetet. På flera förskolor används APT används som tillfälle för uppföljning av aktiva åtgärder. Någon rektor beskriver att de har upprättat en ”trygghetsgrupp” som träffas en gång i månaden där en diskrimineringsgrund per tillfälle lyfts. En annan förskola använde en studiedag för att samtala om aktiva åtgärder. Återigen lyfts dialogen kring värdegrundsfrågor som betydelsefull.

Flertalet förskolor har enligt analyserna barnråd och det anges som ett forum där barn kan utöva inflytande. Samtalen på ett barnråd kan beröra: kost, material, regler och rutiner och i viss mån verksamhetens innehåll. Exakt hur barnen ges inflytandet inom valda exempel framgår inte i rektorers beskrivningar. Någon rektor lyfter att hen håller i barnrådet med de äldsta barnen en gång per termin. Forskning (Dolk, 2013) visar att barnrådets syfte och innehåll inte alltid är tydligt ofta att barn inte har någon möjlighet att påverka. Det beror på, poängterar Dolk, att vuxna har svårt att släppa makten och styr ofta innehållet på ett barnråd. På några förskolor som har egna bibliotek har barnen getts möjlighet att påverka vilken litteratur som ska köpas in. Barnen har även varit på biblioteket och själva valt böcker.

Arbete i grupper med få antal barn beskrivs som trygghetsskapande och flertalet rektorer menar att det ökar interaktionen mellan barnen. Aktiviteter som berör vi-känslan används för att skapa samhörighet och uppmuntrar barnen att hjälpa varandra. Barnen ges dessutom olika verktyg för att säga nej till aktiviteter eller situationer de kanske kan känna sig obekväma i som exempel nämns STOP-tecknet, Det betyder att barnet sätter upp sin hand och visar STOP till situationer de inte vill delta i. Pedagoger använder observationer och samtal för att lyssna i barns känslor och tankar och planerar undervisningen utifrån det. Någon rektor anger att hens förskolor använder estetiska uttrycksformer för att ge barnen fler möjligheter att uttrycka sig.

4.2.2 Svagheter

En svaghet i värdegrundsarbetet på flera förskolor är brist på utbildad personal. Hög vikarieanskaffning kan leda till otrygga barn och färre interaktioner mellan barn och pedagoger. Mer kunskap hos vikarier kring värdegrundsarbete och förhållningssätt behöver utvecklas poängterar flertalet rektorer. En kortare utbildning inom lågaffektivt bemötande (LAB) omnämns som förslag, även värdegrundsplattformen lyfts fram.

Flera rektorer anger att de behöver organisera för en systematik där värdegrundsfrågor diskuteras kontinuerligt.

Hur barn ges inflytande i förskolan behöver förtydligas både för barnen själva och likaså för pedagoger och vårdnadshavare. I årets (2019) klimatenkät lyfts frågan: *Mitt barn ges möjlighet att påverka sin vardag* till vårdnadshavare. Resultatet (2019) visar att 84,5 procent av vårdnadshavarna upplever att barnet ges möjlighet att påverka sin vardag. Förra årets resultat var 2018, 81,7 procent det visar en viss ökning i nuvarande enkät. I analyserna från några rektorer framkommer dock att vårdnadshavare är osäkra på hur de ska svara på frågan och att de inte vet om barnen ges inflytande att påverka. Det kan dels bero på pedagogers okunskap i hur de kan arbeta med barns inflytande, dels hur pedagoger synliggjort eller inte synliggjort hur de arbetar med barns inflytande i undervisningen.

Barns reella inflytande är något som flertalet rektorer skriver behöver utvecklas, det gäller främst på förskolor där pedagoger brister i kompetensen oavsett utbildningsnivå. Vad ett reellt inflytande innebär i praktiken behöver förtydligas.

Diskrimineringsgrunderna och dess betydelser anger flertalet rektorer som utvecklingsområden både gentemot vårdnadshavare och hur de kan implementeras i undervisningen. På någon förskola används film som verktyg i arbetet med diskrimineringsgrunderna.

Flera rektorer uppger att det saknas barnråd på förskolorna, syftet med barnråd är att utveckla former där barn ges möjlighet att påverka och ha inflytande. Framför allt

betonas hur barn kan göras medvetna att de har en möjlighet att påverka innehållet på förskolan och att deras röster görs hörda. Vårdnadshavare behöver få kännedom om hur barn ges inflytande i förskolan. Ett dilemma som en rektor lyfter är att ofta pratas det om värdegrundsfrågor men att gå från ord till handling är desto svårare, särskilt när vardagen är präglad av annat. Rektorer framhåller att varje avdelning bör ha rutiner och strukturer för hur barn och vårdnadshavare tas emot när de kommer till förskolan till exempel vid introduktion och daglig tamburkontakt. Klimatenkäten (2019) på nämndnivå visar att 95,7 procent av vårdnadshavare känner sig trygga när de lämnar sitt barn på förskolan. På förskolor som har låga resultat brister det i rutiner för att ta emot barn och vårdnadshavare.

4.3 Undervisning

Begreppet *undervisning* inrymmer hur pedagogen i vardagliga situationer stödjer och stimulerar barn att uttrycka sin mening, och huruvida barns kunskap om värdegrundsfrågor ökar genom undervisningen. Barn möjlighet att utveckla tolerans och förståelse för olikheter lyfts också inom kategorin. Tillfällen för barnen att få arbetsro och hur de ges inflytande och former för sitt lärande är andra delar som framträder. Huruvida pedagoger planerat undervisningen utifrån barnens behov, intressen och tidigare erfarenheter är också relevant inom kategorin.

4.3.1 Styrkor

Arbetslag som medvetet planerat för barns delaktighet i undervisningen besitter mer kunskap om värdegrund. Regelbunden uppföljning av värdegrundsarbetet bör ske, särskilt när det börjar ny personal. Pedagoger som regelbundet arbetat med förhållningssättet har ett mer medvetet värdegrundsarbete. Litteratur och material har använts i undervisningen både styrt och icke styrt, som exempel på styrd aktivitet ges gruppstärkande lekar och samarbetsövningar.

På några förskolor är värdegrundsarbetet dokumenterat och synligt i förskolans miljöer. Arbete i smågrupper bidrar till att stärka undervisningen och ger möjlighet att ta vara på barns tankar och funderingar och gör dem delaktiga i fortsatt planering. Någon förskola har arbetat med undervisnings-begreppet förankrat till barns inflytande och perspektiv. Kartläggning av barngruppen har legat till grund för både planering och i uppföljningsarbete. En rektor lyfter fram hur de arbetat med att rädda utrotningshotade djur och barnen visar genom projektet en utvecklad empatisk förmåga gentemot sina kamrater.

På förskolor där värdegrunden har varit ett prioriterat område är värdegrunden tydligare förankrad och konkretiserad. Både undervisning, interaktion och lärmiljöer har utvecklats enligt rektorers beskrivningar och utvärderingar. Barns delaktighet i planering av undervisningen omnämner någon rektor har ökat när värdegrunden getts utrymme i utvecklingsorganisationen. Arbetet med att ha ett prioriterat område bidrar generellt till att lära om demokrati för barn. Det förutsätter dock att pedagoger bjuder in barnen till samtal och att de uppmuntras uttrycka sin mening.

94, 9 procent av vårdnadshavarna anger i klimatenkäten (2019) att de upplever att verksamheten på förskolan väcker deras barns nyfikenhet. 94, 3 procent upplever att barnet lär sig mycket på förskolan.

På några förskolor synliggörs förskolans arbete och planering till barnen via Ping pong och/eller dokumentationsväggar. Även bildstöd nämns som ett bra sätt att göra barn delaktiga i undervisningen.

4.3.2 Svagheter

Avsaknad av strukturella möten där värdegrundsfrågor kan lyftas både mellan barn och pedagoger och mellan pedagoger är en svaghet. Samtal om diskrimineringsgrunder behöver utvecklas på förskolor, särskilt där personal saknar adekvat utbildning och/eller där förskolor möter hedersproblematik. Rutinsituationer är andra delar som rektorer omnämner som utvecklingsområden inom kategorin undervisning.

Om dokumentation saknas för hur förskolan arbetar med värdegrund, till exempel hur barnen ges inflytande, blir svaren från klimatenkäten lägre på den enskilda förskolan. Resultatet från klimatenkäten på nämndnivå har dock ökat från 81,7 procent till 84,5 procent när det gäller hur vårdnadshavare uppfattar att dras barn kan påverka sin vardag. Rektorer har observerat att pedagoger som regelbundet dokumenterat på händelselogg kring pågående undervisning visar på ett högre resultat i klimatenkäten för den enskilda förskolan. Även om vissa förskolor arbetat med till exempel barnkonventionen, men inte dokumenterat och följt processerna, är resultaten på klimatenkäten låga, dokumentation av undervisningen gör skillnad, skriver flera rektorer. Det kan betyda att vårdnadshavare som getts mer kunskap kring värdegrundsfrågor via dokumentation vet hur de ska kryssa i enkäten.

Brist på barns delaktighet i planeringen av undervisningen är något som flertalet rektorer framhäver i sina beskrivningar. Utveckling av barns reella inflytande är centralt framför allt att barnen ges tilltro till att kunna ta mat själva, ta på sig kläder och så vidare.

Synliggöra aktiva åtgärder i undervisningen lyfts fram som utvecklingsområden samt att öka kunskapen om densamma. Att planera undervisningen utifrån den nya värdegrundsplattformen lyfts som ett utvecklingsområde.

Resultat från rektors bedömningar av arbetet med diskriminering och plan mot kränkande behandling.

Rektor	Fungerar inte alls/i liten grad	Fungerar delvis	Fungerar i hög grad	Fungerar i mycket hög grad/helt	Summa
I vår förskola utsätts inget barn för diskriminering, trakasserier eller kränkande behandling.		11	37	6	54
I vår förskola uppmärksammas och vidtas nödvändiga åtgärder för att förebygga och motverka alla former av diskriminering och kränkande behandling.		11	34	9	54

Anmälningar gällande kränkande behandling

Enligt Skollagen 6 kap. 10 § ska alla kränkningar i samband med verksamheten anmälas till huvudmannen. Under 2018 inkom totalt 27 anmälningar till huvudmannen från Borås Stads förskolor. Under de första 4 månaderna 2019 har det inkommit 14 anmälningar om kränkande behandling till huvudmannen. Hösten 2018 reviderades

förvaltningens rutin vid kränkande behandling. Till rutinen arbetades fyra blanketter fram: anmälan till huvudmannen, utredning, uppföljning samt ett stödmaterial. Förvaltningen ser att rutinen och de nya blanketterna används och de har skapat en tydligare struktur som går att följa hela vägen. Det har gjort att huvudmannen idag har bättre möjligheter till uppföljning än tidigare. Under 2018 har två anmälningar inkommit till Skolinspektionen avseende kränkande behandling som Skolinspektionen översände till Borås Stad för begäran om yttrande. Vid ett av dessa tillfällen har anmälan från verksamhet till huvudmannen saknats. Det uppmärksammades även under 2018 då inte alla anmälningar från Skolinspektionen föregåtts av en anmälan till huvudmannen. Anledningen kan vara att det finns ett behov av kompetensutveckling gällande detta lagkrav. Det kan också antas vara svårt för medarbetare och chefer att veta vid vilka händelser en anmälan ska göras. Under 2019 startar ett arbete för att stärka förskolornas arbete med aktiva åtgärder. Arbetet är en del i den nya värdegrundsplattformen och ska ämna till att inkludera aktiva åtgärder i det systematiska kvalitetsarbetet på enheterna.

Ett målinriktat arbete med att arbeta förebyggande samt uppmärksamma och utreda kränkningar på enheten kan antas få långsiktigt positiva effekter, då enheten genom utvärdering och uppföljning av vidtagna åtgärder får kunskap om vad som kan vara gynnande och vilka åtgärder som har mindre effekt. Antalet anmälningar till huvudman förväntas också vid ett sådant målinriktat arbete att minska med tiden. Initialt kan det eventuellt upplevas som att de administrativa arbetsuppgifterna ökar på de enheter där ingen anmälan hittills gjorts. Idag är det svårt att säga vilka effekter arbetet med aktiva åtgärder kommer att ha, inte heller vilken effekt de nya blanketterna för anmälan av kränkningar har gett utöver förbättrad struktur och goda möjligheter till uppföljning.

Resultat av klimatundersökningen 2019

Under våren har klimatundersökningen genomförts på Borås Stads förskolor. I den årliga enkäten deltog 5056 vårdnadshavare, vilket motsvarar 84,6 procent. Det är en ökning i svarsfrekvensen sett till 2018 då 75 procent av vårdnadshavarna svarade. Enkäten vänder sig till vårdnadshavare med frågor gällande trygghet, påverkan och inflytande. Nedan resultat som redovisas är en sammanfattning av de frågeställningar som berör eller har knypunkter till förskolornas värdegrundsarbete.

Undersökningen visar att 95,7 procent av vårdnadshavarna upplever att de känner sig trygga när de lämnar sitt barn. Sett över en femårsperiod är det resultatet mer eller mindre konstant. På frågan *Mitt barn ges möjlighet att påverka sin vardag*, svarar 84,5 procent av vårdnadshavarna att de upplever att barnet ges möjlighet att påverka sin vardag. Resultatet är en ökning jämfört med föregående års resultat på 80,4 procent. På frågan *Mina synpunkter tas tillvara i planering och genomförande av verksamheten*, svarar 80,4 procent av vårdnadshavarna att de upplever att deras synpunkter tas tillvara i planering och genomförande av verksamheten. Jämfört med föregående år är resultatet konstant. På de frågor som ställdes under avsnittet undervisning och resultat och som berör eller har knypunkter till förskolornas värdegrundsarbete svarade: 95,1 procent av vårdnadshavarna att de upplever att samverkan med förskolan fungerar bra, 89,8 procent av vårdnadshavarna upplever att de får fortlöpande information om sitt barns tillvaro på förskolan och 93,9 procent av vårdnadshavarna svarade att de upplever att förskolan tar hänsyn till den information de förmedlar om barnet.

Ett tydligt utvecklingsområde är barns och vårdnadshavares inflytande och delaktighet. 12,5 procent av vårdnadshavarna svarar att de inte vet om deras synpunkter tas tillvara

på i genomförande och planering av verksamheten. 15 procent av vårdnadshavarna svarar att de inte vet om deras barn ges möjlighet att påverka sin vardag. Detta lyftes som ett utvecklingsområde även efter genomförandet av klimatundersökningen 2018. Det viktigaste analysarbetet gällande klimatundersökningen sker på respektive enhet och det är viktigt att återkoppla resultatet till de som svarat på enkäten. En tydlig återkoppling och en beskrivning av hur enheterna kommer arbeta vidare med vad som framkommit, skulle kunna resultera i ett bättre resultat gällande frågeställningarna som rör inflytande. Hur återkoppling sker till vårdnadshavarna skiljer sig mellan enheterna, men återkoppling görs i någon form av varje förskola.

5 Slutsats och utvecklingsområden

Miljö

Flertalet förskolor behöver utveckla tillgängligheten av material för barnen, framför allt för de yngre barnen. Hur barns inflytande blir till i den pedagogiska miljön är ett annat utvecklingsområde. Särskilt betonas vikten av att barn ges möjlighet att sätta ord på sitt inflytande och att inflytandet är dokumenterat. Lärmiljöerna behöver också ses över ur ett normkritiskt perspektiv. Vissa lärmiljöer anses mer än andra vara i riskzonen för att kränkningar ska uppstå, utrymmen där pedagoger saknar insyn behöver säkerställas för att barnen ska uppleva förskolan som trygg.

Utvecklingsområden

- Tillgängligt material för alla barn
- Närvarande pedagoger i barns lekmiljöer

Interaktion

Dialogen betonas som central både mellan pedagoger och mellan barn och pedagoger i värdegrundsarbetet. I beskrivningar av rektorer som rör barns reella inflytande lyfts dialoger med barnen och tillgänglig dokumentation som viktiga aspekter. Vikten av att vara en närvarande pedagog som vägleder barnen i leken betonas, även lekgrupper omnämns. Brist på utbildad personal lyfts som en svaghet och att personer utan adekvat utbildning behöver ges någon kortare utbildning i förhållningssätt och värdegrund. Barnhälsans utbildning i lågaffektiv bemötande anges som en bra utbildning för dessa personer. Flera rektorer skriver att de vill upprätta barnråd på förskolan för att ge barnen inflytande och möjlighet att påverka sin vardag dock bör förskolor generellt utveckla kunskap om barnråd och hur de kan användas för att ge barn inflytande.

Utvecklingsområden

- Barns reella inflytande
- Personal utan adekvat utbildning introduceras i värdegrunden för förskolan

Undervisning

På förskolor där värdegrunden har varit ett prioriterat område är värdegrunden tydligare förankrad och konkretiserad. Både undervisning, interaktion och lärmiljöer har utvecklats enligt rektorers beskrivningar och utvärderingar. Barns delaktighet i

planering av undervisningen omnämner någon har ökat när värdegrunden gets utrymme i utvecklingsorganisationen. Arbetet med att ha ett prioriterat område bidrar generellt till att lära om demokrati för barn, men det förutsätter dock att pedagoger bjuder in barnen till samtal där de uppmuntras uttrycka sin mening.

Vårdnadshavare behöver få kännedom om hur barn ges inflytande i förskolans verksamhet. Dokumentation kan vara ett sätt att synliggöra inflytande för både barn och vårdnadshavare. Om dokumentation har saknats för hur förskolan arbetar med värdegrund, till exempel hur barnen ges inflytande, blir svaren från klimatenkäten lägre på den enskilda förskolan. Rektorer har observerat att pedagoger som regelbundet dokumenterar på händelseloggen kring pågående undervisning visar på ett högre resultat i klimatenkäten på den enskilda förskolan. Även om vissa förskolor arbetat med till exempel barnkonventionen, men inte dokumenterat och följt processerna, är resultaten på klimatenkäten låga, dokumentation av undervisningen gör skillnad skriver flera rektorer.

Utvecklingsområden

- Dokumentation av pågående värdegrundsarbete
- Barns delaktighet och inflytande i planering av undervisningen

6 Frågor för fortsatt analys på din enhet

Arbetslag

- Hur kan vi öka barns delaktighet i planering av undervisningen?
- Hur arbetar vi med barns reella inflytande?
- Hur blir värdegrundsarbetet synligt i våra dokumentationer?

Rektor

- Vad behöver du som rektor göra för att synliggöra värdegrundsarbetet på dina enheter?
- Hur introduceras nya medarbetare i värdegrunden, vikarier såväl som andra?
- Hur kan barns reella inflytande bli tydligare på dina enheter?

Förvaltning

- Hur kan klimatenkätens frågeställningar omarbetas för att ge vårdnadshavare förutsättningar att förstå innehållet?
- Vad behöver göras för att utveckla kunskapen om barns reella inflytande?
- Vilket stöd behöver ges för att utveckla värdegrundsarbetet på enheter där personal saknar adekvat utbildning?

Referenser

Biteus, J. & Engholm, T. (2017) *Utveckla barns inflytande-verktyg för förskolan*. Stockholm: Gothia fortbildning

Dolk, K. (2013). *Bångstyriga barn i förskolan-makt, normer och delaktighet i förskolan*.

Emilsson, A. & Moqvist-Lindberg, I. (red). (2016). *Värdefull förskola-perspektiv på värdepedagogiskt arbete*. Lund: Studentlitteratur

Karlsson, R. (2014). *Demokrati i förskolan-fokus på barns samspel*. Stockholm: Liber

Skolinspektionen (2018). *Förskolors värdegrundsarbete-Rapport*

Skolverket. (2018). *Läroplan för förskolan*. Stockholm: Fritzes